

SZILÁGYI ZSOLT

A nagy nyugati hadjárat és az **Arany Horda**

A mongolok nagy nyugati hadjárata (1236–1242), melynek végpontja a magyar történeti emlékezetben tatárjárásként szerepel, nemcsak a leigázott népek, de a Mongol Birodalom történetében is meghatározó esemény volt. A győztes hadjáratnak köszönhetően érte el nyugat felé legnagyobb kiterjedését a mongolok által ellenőrzött terület, s a nyugati hadjárat által meghódított részekben létrejött utódállamok még évszázadokig meghatározták a térség politikai arculatát. Egyúttal azonban ez a hatalmas és mongol szempontból rendkívül sikeres katonai vállalkozás volt az első lépés az egységes mongol állam felbomlása felé is. A nyugati hódítás és az Arany Horda megalapítása már magában hordozta, sőt fel is gyorsította azokat a folyamatokat, melyek a Nagy Mongol Birodalom felbomlásához, az egységes mongol állam széttöredezéséhez vezettek. Tehát ez a magyar és orosz történelmet is mélyen befolyásoló mongol hódítás már magában rejtette az egységes birodalom hanyatlásának csíráját.

li sine. Adventus p̄m? Tataroz.

tatarum cum quinque ceteris

A Mongol Birodalom kialakulásának kezdeti időszakában a korábbi nomád törzsszövetségek mintájára szerveződő állam volt. A 12. század utolsó negyedében lezajló törzsi háborúkat Temüdzsin 1206-os nagykánválasztása zárta le. Ezt a pillanatot – Dzsingisz hatalomra kerülését – tekinti a mai történetírás az állam alapításának.

A HÓDÍTÁS LOGIKÁJA

A mongol nagykán gyakorlatilag azonnal megkezdte a törzsszövetségen kívüli területek meghódítását, és a mongol hadjáratok kis megszakításokkal 80 évig folytatódtak, majd e sikeres korszak 1279-ben, a kínai Song-dinasztia területének elfoglalásával zárult. A mongolok nomád elődeiknél jóval eredményesebben vették fel a harcot a letelepült társadalmakkal szemben, hatalmukat több lépcsőben, de eredményesen konszolidálták a meghódított területeken, így befolyásukat akkor is képesek voltak fenntartani, amikor a sikeres expanzió korszaka már lezárult.

Dzsingisz kán mongoljai nem egy hullámban, egy hadjárat alatt hódoltatták a megtámadott területeket. Korai hódításaik idején – más nomád elődeikhez hasonlóan –, első sikereik után nem rendezkedtek be tartósan a leigázott területeken, hanem a megszerzett jelentős hadiszákmánnyal visszavonultak szállásterületükre. Így volt ez a délre indított első hadjárat során a tangut Xixia Birodalommal szemben éppúgy, mint a dzsürcsik által alapított Jindinasztia elleni vagy épp a nyugati hódítások idején. A meghódított területen élők a mongol visszavonulást úgy értékelték, hogy a hadisarc megfizetésével mentesültek további kötelezettségeik alól, de ez súlyos tévedés volt. A hódítók minden elfoglalt területet a birodalom részének tekintettek, függetlenül attól, hogy hátrahagytak-e kormányzót vagy kisebb katonai kontingenst.

A mongolok szemében a legyőzöttek a nagykán birodalmához tartoztak. Minden, a fennhatóság el nem ismerését jelentő lépést súlyosan megtoroltak. A támadások második hullámát így mind a Tangut Birodalom, mind a Jin-dinasztia ellen egyfajta büntetőexpedíciónak is tekinthetjük, miközben ezek biztosították a teljes mongol fennhatóságot. A leigázottakat ekkor már nemcsak jóvátétel fizetésére kötelezték, de berendezkedtek rendszeres adóztatásukra is.

A tangutok az 13. század első évtizedének fordulóján elszenvedett első